

5.SINIF TÜRKÇE DERSİ SES BİLGİSİ DERS NOTU 2020

ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

Bir sözcük sert bir ünsüzle bitiyor ve o sözcüğe ünsüzle başlayan bir ek geliyorsa, ekin başındaki ünsüz sertleşir. Buna Ünsüz Benzeşmesi denir.

Sonuç olarak "ç, f, h, k, p, s, ş, t" sert ünsüzlerinden sonra "b, c, d, g" ile başlayan ekler gelmez. Bu ünsüzlerin sertleri olan "p, ç, t, k" gelir.

ÖRNEKLER

Dost	+	ca	=	Dostça
Tarak	+	da	=	Tarakta
Sabah	+	dan	=	Sabahtan
Yulaf	+	dan	=	Yulaftan
Çocuk	+	da	=	Çocukta
Sokak	+	dan	=	Sokaktan
Yemiş	+	ci	=	Yemişti
Yurt	+	daş	=	Yurttaş

- ✓ Irmaktan geçip piknik alanına vardık.
- ✓ Bu saati en son dedem kullanmıştı.
- ✓ Türkçe dersi benim için çok özeldir.
- ✓ Kitabın sayfası yapışkanla tutturduk.
- ✓ Kulakta çekiç kemiği olduğunu yeni öğrenmiş.
- ✓ Yarın öğleden sonra üçte maçımız var.
- ✓ Ormanlardaki ağaçlar çok yaşlanmıştı.
- ✓ Annem akşam yemeğine çorba yaptı.

ÜNSÜZ YUMUŞAMASI

Eğer bir sözcüğün sonunda "p, ç, t, k" sert ünsüzleri varsa ve bu sözcüğe ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde bu ünsüzler yumuşayarak "b, c, d, g-ğ" harflerine dönüşür. Bu kurala ise Ünsüz Yumuşaması denir.

Ağaç	+	a	=	Ağaca
Bıçak	+	ı	=	Bıçağı
Dolap	+	a	=	Dolaba
Kaçak	+	ı	=	Kaçacağı
Fert	+	i	=	Ferdi
Cevap	+	ı	=	Cevabı
Yurt	+	u	=	Yurdu
Amaç	+	a	=	Amaca

- ✓ Utku'nun kulağı dün gecedan beri ağrıyordu.
- ✓ Tüm bildiklerinizi kağıda yazınız.
- ✓ İnadı bırakın da küskünlüğe son verin.
- ✓ Biz onunla kardeş gibiyiz ekmeği bölüp de birlikte yeriz.
- ✓ Kitabı aldım ve okudum.
- ✓ O kadar uyarımama rağmen yine ağaca çıkmış.

ÜNLÜ DÜŞMESİ

İki heceli ve ikinci hecesinde "ı, i, u, ü" dar ünlüleri bulunan bazı sözcükler ünlü harfle başlayan bir ek aldıklarında sözcüğün ikinci hecesindeki "ı, i, u, ü" dar ünlü harf düşer. Bu duruma Ünlü Düşmesi adı verilir.

Omuz	+	um	=	Omzum
Oğul	+	um	=	Oğlum
Gönül	+	ünüz	=	Gönlünüz
Akil	+	ınız	=	Aklınız
Fikir	+	iniz	=	Fikriniz
Ağız	+	ım	=	Ağzım
Burun	+	u	=	Burnu
Bağır	+	ım	=	Bağrım
Beyin	+	i	=	Beyni
Beniz	+	im	=	Benzim
Boyun	+	un	=	Boynun

- ✓ Bebek ağzını kocama açtı.
- ✓ Burnuma kötü kokular geliyor.
- ✓ Koynuna baş basıp uyudu.
- ✓ Alnımız açık, başımız dik.
- ✓ Babası oğluna hadi gidiyoruz diye seslendi.
- ✓ Aklın varsa onunla konuşmamalısın.
- ✓ Bana kimse fikrimi sormadı.
- ✓ Karnım çok kötü bir şekilde ağrıyor.
- ✓ Cam açık uyuduğum için boynum tutulmuş.
- ✓ Resmin hala bende duruyor.
- ✓ Beynim ameliyattan sonra hasar görmüş.
- ✓ Fikrime saygı duymanızı beklerim.
- ✓ Burnuma mutfaktan güzel kokular geldi.
- ✓ Bunca seneden sonra sabrı kalmamıştı.

ÜNLÜ DARALMASI

Kökü ya da gövdesi "a, e" sesli harflerinden biri ile biten fiiller "-yor" şimdiki zaman ekini aldıklarında fiilin sonunda bulunan "a, e" ünlü harfi "yor" ekinin etkisiyle daralarak "ı, i, u, ü" dar ünlülere dönüşür. Bu değişime "Ünlü Daralması" denir.

Gizle	+	yor- um	=	Gizliyorum
Dinle	+	yor - uz	=	Dinliyoruz
Kapla	+	yor	=	Kaplıyor
Oyna	+	yor -lar	=	Oynuyorlar
Anla	+	yor - sun	=	Anlıyorsun
Planla	+	yor	=	Planlıyor
Bekle	+	yor - um	=	Bekliyorum
Cevapla	+	yor - lar	=	Cevaplıyorlar
İzle	+	yor - uz	=	İzliyoruz

"de" ve "ye" fiilleri ünlü ile başlayan bir ek alırken araya "y" kaynaştırma harfi girer. Bu kaynaştırma harfinin daraltıcı etkisi ile "de" ve "ye" fiillerinin sonlarında bulunan "e" ünlüsü daralarak "i" olur.

De - (y) - ecek > Diyecek

Ye - (y) - ecek - sin > Yiyeceksin

- ✓ Gurbetteki babasını çok özlüyor.
- ✓ Ne zamandır bize ziyarete gelmiyor.
- ✓ İki gündür evin duvarını boyuyoruz.
- ✓ Mutlu bir hayat sürmeyi düşlüyor.
- ✓ Sanatçı çok güzel şarkı söylüyor.
- ✓ İnsan evladını her dakika özlüyor.
- ✓ Arkamızdan hızla gelen araç bizi solluyordu.
- ✓ Sabahtan akşama kadar yemek iyor.
- ✓ En çok beklediğim dizi şimdi başlıyor.
- ✓ İnatla bu sorunu çözmüyor.

ÜNSÜZ TÜREMESİ

Sözcüğün aslında olmadığı halde sözcüğe ek getirildiğinde ya da sözcüğün başka bir sözcükle birleşmesi sonucunda bir sesin ortaya çıkmasına Ünsüz Türemesi denir.

- ✓ Af + etmek = Affetmek
- ✓ Ret + etmek = Reddetmek
- ✓ Zan + etmek = Zannetmek
- ✓ Hak-ı = Hakkı
- ✓ Ret+ı = Reddi

- ✓ Senin bana olan sevgini hissettim.
- ✓ Bu sırrı kimseye söyleme.
- ✓ Rabbim, dualarımı kabul et.
- ✓ Tıbbın yapabileceği bir şey kalmamıştır.
- ✓ Herkese haddini bildirmeye geldim.
- ✓ Bu kararın reddine kim karşı çıktı
- ✓ Şekere gelen zammı duyunca üzüldü.

